

UMCS

INSTYTUT NAUK
O POLITYCE I ADMINISTRACJI

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Instytut Nauk o Polityce i Administracji

Dr hab. Małgorzata Podolak, prof. UMCS | Katedra
Systemów Politycznych i Praw Człowieka

Dr hab. prof. UMCS Małgorzata Podolak
Katedra Systemów Politycznych i Praw Człowieka
Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS
e-mail: podolakm@op.pl

Lublin 20 sierpnia 2023 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Wielgosza pt.

**Polaryzacja polityczna w systemach partyjnych Polski i Węgier w
pierwszych dwóch dekadach XXI wieku, Katowice 2023, ss. 476.**

Dysertacja napisana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Prof. UŚ Rafała Głajcara.

Problem badawczy

Należy z uznaniem przyjąć tematykę badawczą podjętą przez Doktoranta. Temat jest nie tylko interesujący z naukowego punktu widzenia, ale także bardzo aktualny. Problematyka partii politycznych, systemów partyjnych, badanie relewantności, polaryzacji, itd. jest przedmiotem badań wielu znakomitych naukowców zagranicznych, ale także polskich, chociażby Andrzeja Antoszewskiego, Wojciecha Sokoła, Waldemara Wojtasika, Bartłomieja Michalaka, Dominiki Wójtowicz-Mikuckiej, Anny Pacześniak, Łukasza Tomczaka, Anny Czyż, Sebastiana Kubasa, Marka Barańskiego, Radosław Markowski, Krzysztof Kowalczyk i wielu innych.

Tematyka polaryzacji jest obecna nie tylko w przestrzeni akademickiej, ale także medialnej, stąd też mamy wielość definicji wokół pojęcia czym jest polaryzacja.

Ul. Głęboka 45, 20-612 Lublin
tel: +48 (81) 537 60 00
e-mail: malgorzata.podolak@mail.umcs.pl

NIP: 4124383193
REGON: 6213969071

Z uznaniem należy także przyjąć wysiłek, jakiego podjął się Autor w zaprezentowaniu kompleksowego opracowania dotyczącego, po pierwsze: analizy pojęć związanych z tematyką opracowania, po drugie: ukazania polaryzacji politycznej na tle systemów partyjnych Polski i Węgier po trzecie: przedstawienia problematyki w sposób wyczerpujący i nowatorski.

Bardzo pozytywnie oceniam wybór tematu przez Autora dotychczas nieopracowanego w sposób wystarczający i kompleksowy na gruncie polskiej literatury przedmiotu.

Tytuł rozprawy został sformułowany w sposób optymalny. Ma on charakter dynamiczny i polemiczny, wskazuje przedmiot i podmiot badań, co z kolei podkreśla kompleksowe zbadanie analizowanej problematyki.

Struktura rozprawy i treść rozprawy

Struktura rozprawy jest spójna, logiczna, przejrzysta, stanowi odzwierciedlenie tematu pracy. Logiczna jest także wewnętrzna struktura rozdziałów, konstruowana zazwyczaj z odwołaniem się do kryterium problemowego porządkowania zawartych w nim treści, może nieco zbyt rozbudowane zostały podrozdziały.

Treść rozprawy mieści się w obszarze problemowym nauki o polityce i administracji. Poziom merytoryczny rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę. Praca została napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym w ujęciu analitycznym, z wykorzystaniem bogatego materiału empirycznego. Dysertacja składa się ze spisu treści, wstępu, sześciu rozdziałów problemowych, zakończenia, wykazu skrótów, zbioru aneksów, spisu tabel, wykresów, schematów, aneksów i bibliografii

Jeżeli chodzi o wstęp został on w oparciu o następujące kryteria: Zarys problematyki badawczej i stan badań, Konceptualizacja badań, Cel pracy i jej zakres, Hipotezy badawcze, Metody i techniki badawcze, Struktura pracy doktorskiej.

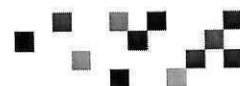
Znalazły się w nim nie tylko poszczególne elementy, które powinny być we wstępie, ale zostały one zaprezentowane w sposób wyczerpujący. Doktorant dokonał uzasadnienia wyboru i wartości podjętego tematu. Bardzo obszernie zaprezentował stan badań, wykorzystane w dysertacji źródła, dokonując jednocześnie ich krytyki.

Obszernie również Autor przedstawił metodologię badań, zastosowane metody i techniki badawcze, główny cel pracy, problemy badawcze oraz hipotezy. Hipotezy i pytania badawcze są sformułowane dojrzałe, interesująco i świadczą o dociekliwości badawczej Doktoranta. Cezura czasowa została wyznaczona na lata 2001 do 2020, Autor uzasadnił ją w sposób wyczerpujący i za razem logiczny.

Głównym celem badań jest przeprowadzenie analizy polaryzacji politycznej w systemach partyjnych Polski i Węgier w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku, z równoczesnym przedstawieniem prognozy dotyczącej konsekwencji dotychczasowego rozwoju sytuacji w badanym obszarze. Doktorant wyjaśnił także, jakie są podobieństwa w funkcjonowaniu obu państw i ich systemów politycznych.

Rozdział pierwszy jest rozdziałem wprowadzającym do tematyki dysertacji. Autor prezentuje w nim rzetelną i kompleksową analizę zagadnień z zakresu teorii demokracji, teorii konfliktów oraz teorii partii politycznych. Jest to o tyle istotne, gdyż pojęcia z zakresu nauk o polityce i administracji są definiowane w różnych aspektach i konfiguracjach. Niektóre z wyjaśnień Autora są może zbyt obszerne (np. dotyczące partii i systemów partyjnych, s. 34-42), ale ponieważ jest to rozdział, w którym są wyjaśniane pojęcia jest to absolutnie dopuszczalne. Bardzo ciekawe są rozważania zawarte w ostatnich punktach rozdziału, dotyczące czym jest polaryzacja, jak można ją definiować z punktu widzenia różnych nauk, nie tylko społecznych.

W rozdziale drugim opisano sposoby pozyskiwania informacji na temat pozycji ideologicznych partii politycznych. Autor na wstępie dokonał charakterystyki ilościowego i jakościowego kontekstu badań nad polaryzacją polityczną. Wyjaśnił i opisał podsta-

wowe etapy procesu badawczego. Wskazał źródła wiedzy o pozycjach ideologicznych poszczególnych ugrupowań i dokonał charakterystyki tych źródeł z uwzględnieniem mocnych i słabych stron każdego z nich.

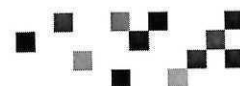
W kolejnych podrozdziałach omówiono metodologię dwóch baz danych o pozycjach ideologicznych partii politycznych, które są z powodzeniem wykorzystywane przez naukowców tj : Manifesto Project Database oraz Chapel Hill Expert Survey.

W rozdziale trzecim zaprezentowane zostały sposoby pomiaru polaryzacji politycznej – w ujęciu jednowymiarowym, dwuwymiarowym oraz wielowymiarowym. Autor dokonał prezentacji wybranych indeksów i mierników polaryzacji politycznej. Zaprezentowano narzędzia i mechanizmy, za pomocą których partie polityczne mogą „polaryzować scenę polityczną”.

W rozdziale czwartym Autor dokonał prezentacji ewolucji systemów partyjnych Polski i Węgier, poczynając od okresu po II wojnie światowej, a kończąc na czasach współczesnych. Sytuacja polityczna została przedstawiona w oparciu o metodę synchronistyczną. W oparciu o metodę analizy porównawczej omówiono podstawy konstytucyjno-prawne funkcjonowania partii politycznych w Polsce i na Węgrzech – m. in. tworzenie, finansowanie. Autor zaprezentował także podstawy prawa wyborczego w obu państwach.

Rozdział piąty to prezentacja przez Doktoranta kwestii relewancji partii politycznych w Polsce i na Węgrzech w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. W dalszej części rozdziału zaprezentowane zostały ugrupowania spełniające kryterium relewancji. Scharakteryzowano także systemy partyjne w Polsce i na Węgrzech w XXI wieku z wykorzystaniem wybranych wskaźników. Analiza porównawcza pozwoliła wykazać podobieństwa i różnice między tymi systemami.

W rozdziale szóstym Autor dokonał analizy i przedstawienia badań polaryzacji politycznej w systemach partyjnych Polski i Węgier w oparciu o zidentyfikowane ujęcia

jednowymiarowe, dwuwymiarowe i wielowymiarowe. Zaprezentowano wyniki badań dotyczące kolejno każdego z ujęć polaryzacji politycznej, a także przeprowadzona analiza porównawcza między systemami. Ponadto Autor podjął próbę rokowania, w jakim kierunku będą przebiegały procesy polaryzacyjne w polskim i węgierskim systemach politycznych.

W zakończeniu Autor odniósł się do hipotez badawczych, sformułował również interesujące wnioski.

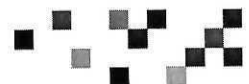
Szczególną uwagę zwraca zbiór aneksów, który zawiera dane dotyczące pozycji ideologicznych polskich i węgierskich partii politycznych ujętych w formie czytelnych tabel.

Należy przyznać, że Doktorant z pełną swobodą porusza się w sferze analizowanych zjawisk wykazując się znajomością tematu. Dowodzi to po pierwsze, że Doktorant posiada wiedzę na badany temat; po drugie – posiadał umiejętności w formułowaniu naukowych opinii (hipotezy badawcze, pytania, cele), jest to bardzo mocna strona recenzowanej pracy; po trzecie – potrafi przekazać swoją wiedzę w sposób komunikatywny.

Zasadniczy problem badawczy, jaki postawił przez sobą Doktorant to pytanie o o specyfikę i znaczenie polaryzacji politycznej w systemach partyjnych Polski i Węgier w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku.

W pracy przyjęto cztery hipotezy badawcze:

1. polaryzacja polityczna w polskim systemie partyjnym ma odmienną specyfikę od polaryzacji politycznej w węgierskim systemie partyjnym, co wpływa na zróżnicowania w obszarze rywalizacji politycznej

2. Jeżeli polaryzacja polityczna definiowana jest jako dystans ideologiczny między relewantnymi partiami (ujęcie jednowymiarowe), to omawiane zjawisko jest bardziej widoczne na Węgrzech niż w Polsce.

3. Jeżeli polaryzacja polityczna uzależniona jest od pozycji politycznej ugrupowań centrowych (ujęcie dwuwymiarowe), to zjawisko to zaznacza się mocniej na Węgrzech niż w Polsce.

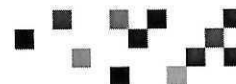
4. Jeżeli polaryzacja polityczna to logika wrogości między partiami, za pomocą której główne partie polityczne utrzymują dominującą pozycję na rynku partii politycznych (ujęcie wielowymiarowe), to zjawisko to występuje zarówno w Polsce jak i na Węgrzech – zarówno na poziomie politycznym, jak i społecznym.

Z lektury można wnioskować, że pierwsza hipoteza stanowi hipotezę główną, a pozostałe są niejako jej uzupełnieniem. Jest to jak najbardziej prawidłowe i dopuszczalne, zważywszy że są różne „szkoły metodologiczne”

Pod względem formalnym pracę ocenić należy jako staranną i poprawną

Opracowanie wyróżnia się bardzo dobrym stylem, poprawną narracją i może liczyć na zainteresowanie czytelników. Całość została przedstawiona w sposób jasny i klarowny. Autor na ogół konsekwentnie wykorzystywał przyjętą terminologię i ustalenia merytoryczne, co dowodzi, że posiada umiejętność pisania opracowań politologicznych. Doktorant rzadko ulegał językowi i aksjologii wykorzystywanych źródeł publicystycznych

Precyzja i jasność, z którą Autor podszedł do używanych pojęć i definicji składa się w przypadku recenzowanej pracy na poprawnie stawiane myśli, zarówno w odniesieniu do tematu pracy jak i narracji. Język jest w pełni zgodny ze standardami naukowymi. Na pochwałę zasługuje poziomi edytorski pracy.

W pracy umieszczono schematy i tabele co niewątpliwie wpływa na lekturę pracy. Należy podkreślić, że zostały one przygotowane starannie, są czytelne i dobrze umiejscowione w poszczególnych rozdziałach pracy.

Jednakże w dysertacji zdarzają się przypadki stosowania określenia „kraj” zamiast kategorii politologicznej „państwo” (np. s. 73, 78, 112, 169, 170, 191, 194 itd.), tymczasem w dyscyplinie nauk o polityce i administracji nie stanowią one synonimów. Bardziej zasadne jest stosowanie pojęcia „państwo” – wyrażającego „polityczną organizację międzynarodową” oraz „podmiot w relacjach międzynarodowych”.

Założenia metodologiczne

Pod względem zastosowanej metodologii praca została przygotowana na bardzo wysokim poziomie, muszę przyznać, że sporadycznie spotykamy w pracach doktorskich tak dokładnie opisaną metodologię badań. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Doktorant nie tylko starannie dokonał wyboru metod, ale wskazał jednocześnie, która metoda i w jakim zakresie będzie służyła do analizy poszczególnych aspektów definiowanego problemu. Autor w sposób właściwy postawił hipotezy, pytania i cele badawcze. Analiza została przeprowadzona na gruncie metod i technik badawczych właściwych naukom o polityce i administracji.

W pracy została wykorzystana metoda analizy systemowej, mikrosystemowa, synchronistyczna, analiza porównawcza, analiza pojęciowa, metoda ekstrapolacji. Pomiar polaryzacji politycznej zostały przeprowadzone w oparciu o następujące mierniki:

- indeks polaryzacji politycznej Riccardo Pelizzo i Salvatore Babonesa,
- indeks polaryzacji politycznej Michaela Coppedge'a,
- ważona miara średniej polaryzacji politycznej (weighted measure of average party policy polarisation, WAPP) Georgiosa Xezonakisa.

Nie mam absolutnie zastrzeżeń co do tych metod i technik, jednak uwagę krytyczną formułuję w odniesieniu do metody historycznej. Wielu metodologów uważa, że „nie istnieją „metoda politologiczna”, „metoda socjologiczna” czy wreszcie „metoda historyczna”. Funkcjonują natomiast metody wykorzystywane w naukach politycznych, socjologicznych i historycznych” (Z. Blok, *Spory wokół istoty i statusu metod badań politologicznych*, w: *Wokół holistycznej interpretacji polityki. Podmiot, kultura, socjotechnika*, Warszawa 2020, s. 435). W naukach społecznych korzystamy z metod, które są charakterystyczne i właściwe różnym dyscyplinom naukowym, „ponieważ przedmioty nauk społecznych wzajemnie się przenikają, krzyżują się i tworzą nierozzerwalne sieci powiązań” (Z. Blok, op. cit., s. 433). Nazwa dyscypliny nie może/nie powinna być utożsamiana z metodą badawczą. Niestety jest to często spotykany błąd wśród naukowców.

Uważam jednak, że Doktorant posiada kompetencje warsztatowe. Dobre sformułowanie problemu badawczego, myślenie w kategoriach celu założeń, tez/hipotez. Warstwa metodologiczna - logiczność porządkowania obszaru badawczego, co ważne sięganie w procesie badawczym do idei kumulatywności badań naukowych i odwoływanie się do rozwiązań, które proponowane były w literaturze.

Baza źródłowa

Bazę źródłową rozprawy należy ocenić jako solidną, odpowiednio dobraną i wszechstronną. Baza źródłowa jest dowodem właściwie przeprowadzonej kwerendy, znacznej dociekliwości Autora i umiejętności wykorzystania przez niego znacznej ilości różnorodnych źródeł. Literatura naukowa, na którą powołuje się Autor, stanowiąca podstawę dysertacji, świadczy o znajomości opracowań naukowych poświęconych prezentowanym zagadnieniom.

Baza źródłowa obejmuje prawie 50 stron, stanowią ją akty prawne Polski i Węgrzech, monografie i artykuły naukowe, Komunikaty z badań opinii publicznej, Bazy

danych Manifesto Project Database i Chapel Hill Expert Survey oraz ich podręczniki i instrukcje kodowania, Filmy, utwory literackie i muzyczne, Źródła internetowe. Znaczą część z nich są to źródła obcojęzyczne.

Należy docenić ogromny wysiłek Autora w zebranie i uporządkowanie materiału do prezentacji tych zagadnień. Jedyna moja uwaga dotyczy tego, że z reguły nie numerujemy pozycji w bibliografii i nie podajemy pełnych imion Autorów/Auterek. Ostatnia uwaga odnosi się również do przypisów.

Reasumując stwierdzam, że Autor wywiązał się z zadania badawczego, należycie przyswoił sobie i poszerzył dorobek w zakresie przedmiotu badawczego, wykazał się umiejętnością prowadzenia wywodu naukowego. Problematyka polaryzacji politycznej w pełni zasługuje, aby być przedmiotem badań naukowych.

Podsumowując należy pozytywnie ocenić wybór obszaru badawczego. Na podkreślenie zasługuje wartość merytoryczna dysertacji, zdefiniowanie problemu badawczego, określenie celów, problemów, pytań i hipotez badawczych oraz opracowanie autorskiego modelu analizy w celu weryfikacji hipotez i odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i istotnej doniosłości, zwłaszcza w warstwie praktycznej.

Doktorant posiada wysoki poziom kultury badawczej, przejawiające się w samoświadomości warstwy teoretycznej, metodologicznej dyscypliny i umiejętności zastosowania tego w analizie w rozwiązywaniu konkretnego problemu badawczego.

Doktorant wykazał się nowatorskim ujęciem przedmiotu analizy, bardzo dobrą znajomością literatury, dokładnością w sposobie prezentowania wniosków. Struktura rozprawy oraz jej treść pozwala na wyrażenie opinii, że Doktorant w odpowiednim zakresie potrafił zastosować w procesie badawczym opis, wyjaśnienie i prognozowanie.

Sugeruję także wydanie dysertacji w postaci monografii bądź publikację fragmentów w czasopismach naukowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania, stwierdzam, iż rozprawa mgr Łukasza Wielgosza spełnia wymagania określone art. 13, ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami* (Dz.U. nr 2017, poz. 1789) i w związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr Łukasza Wielgosza do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata Podolak

